

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1798/1-VIII/5 09.11.2015. године	
--	--

Page | 1

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој I редовној седници, одржаној дана 09.11.2015. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: ИРАЦИОНАЛИСТИЧКО ОДРЕЂЕЊЕ ЧОВЕКА (КЈЕРКЕГОР НАСПРАМ НИЧЕА), кандидата мр Валентине Чизмар и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 01.11.2011. године.

Кандидат мр Валентина Чизмар објавила је рад: Хајдегера онтологија времена, Theoria, Vol.51,бр.1/2008, стр.83-100.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Комисији 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Војислав Јелић
---	--

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр.6/2798</u> (број захтева)	
<u>9.11.2015.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Валентине (Илија) Чизмар

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

Валентина (Илија) Чизмар

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом: _____

Ирационалистичко одређење човека (Кјеркегор наспрам Ничеа)

Универзитет је дана 1.11.2011. својим актом под бр 06-7608/45 дао сагласност на

предлог теме докторске дисертације која је гласила: _____

Ирационалистичко одређење човека (Кјеркегор наспрам Ничеа)

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Валентине (Илија) Чизмар

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 28.09.2015. одлуком факултета под бр 1465/2-ХИИ/9 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Миланко Говедарица	ванредни проф.	филозофија	Филозофски ф.
2.	др Ирина Деретић	доцент	исто	Филозофски ф.
3.	др Игњатије Мидић	редовно проф.	исто	Православни богословски ф.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 9.11.2015.

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА <u>Проф. др Војислав Јелић</u>
--	---

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ **ИРАЦИОНАЛИСТИЧКО ОДРЕЂЕЊЕ ЧОВЕКА (КЈЕРКЕГОР НАСПРАМ НИЧЕА)** КАНДИДАТКИЊЕ **МР ВАЛЕНТИНЕ ЧИЗМАР**

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

Мр Валентина Чизмар рођена је 1979. године у Врбасу. Дипломирала је филозофију на Филозофском факултету у Новом Саду 2004., а магистрирала је на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву 2009., са радом „Појам живота и превладавање ниҳилизма у филозофији Фридриха Ничеа“. Радила је као асистент-приправник на Филозофском факултету у Новом Саду од 2005. до 2009. године. Две године је радила у библиотеци „Данило Киш“ у Врбасу (2012-2014.). Учествовала је на неколико домаћих и међународних научних скупова. Објавила је три књиге, међу којима је и монографија „Ниче и афирмација живота“. Такође је објавила и преко 35 стручних и научних чланака у различитим часописима и зборницима, међу којима је и један рад у часопису *Theoria*. Њене најважније радове одликује виспрана интерпретација, уважавање начела иманентне критике и аргументовано расправљање релевантних питања.

Завршена докторска дисертација мр Валентине Чизмар има 409 страна текста и 25 страна списка литературе. Основни текст подељен је на пет главних делова – I Увод: ниҳилизам као проблем човековог (духовног) опстанка, II Епистемолошки ирационализам, III Онтолошко-антрополошки ирационализам, IV Нова морална парадигма човека и V Закључак. Изузев закључног сегмента, сви остали делови дисертације рашчлањени су на више мањих тематских целина.

2. Предмет и циљ дисертације

Ова дисертација припада, пре свега, доменима филозофске антропологије и историје савремене филозофије. У односу на емпиријске науке о човеку, филозофска

рефлексија разјашњава, проширује и продубљује наша антрополошка сазнања, чиме се омогућује плодна интеракција између филозофије, као најопштије дисциплине, и посебних хуманистичких наука. Ирационалистичко одређење човека у филозофској рефлексији новијег доба у складу је са савременим научним сазнањима, која су демантовала основаност традиционалног филозофског схватања човека као хиперрационалног бића, као бића чијем животу је приписана неприкосновена владавина ума. Предмет дисертације тиче се елаборације става да ирационалистичко становиште у Кјеркегоровој и Ничеовој мисли не подразумева потпуно негирање рационалних карактеристика људског бића, већ њихово разумевање у ширем биолошком и психолошком склопу, унутар кога оне заузимају важно, али не и владарско или најважније место.

Основни циљ дисертације је пружање доказа да Кјеркегорова и Ничеова ирационалистичка филозофија човека представља плодан коректив рационалистичке метафизике, који омогућује да се превазиђу једностраности рационалистичког редукционизма. У том смислу, мр Чизмар се у својој дисертацији залаже за тумачење ирационализма као нередуктивног становишта, које пружа шансу да се кроз равномерно уважавање рационалности и чулности, телесности и емоционалности, вере, воље и других антрополошких моћи, превладају деструктивни рационализам и нихилизам, а у правцу конструктивног рационализма и аутентичне егзистенције људског бића. Овако постављен циљ подразумева превазилажење уобичајене и вештачке дихотомије између рационалистичког и ирационалистичког у филозофским теоријама о човеку, односно, доказивање да Кјеркегорово и Ничеово ирационалистичко одређење човека није странпутица филозофског мишљења, већ плодна теоријска могућност за ревитализацију саме рационалистичке традиције.

3. Основне хипотезе

- Савремено ирационалистичко одређење човека јесте одговор на нихилизам, у смислу теоријског и егзистенцијалног настојања да се превазиђе нихилистичко обезвређивање људског бића.

- Иако се савремени ирационализам супротставља традиционалном рационализму, он му у начелу није контрадикторан, зато што су ирационалност и ирационализам темељи човекових стваралачких моћи и конструктивног рационализма.

- Иако се Кјеркегоров фидеистички и Ничеов виталистичко-волунтаристички ирационализам *prima facie* појављују као два супротна становишта (на пример у погледу односа према хришћанству), они поред разлика имају и значајних сличности у филозофском разумевању човека.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У уводном делу дисертације, докторандкиња објашњава смисао нихилизма, дефинишући га као проблем бездуховне ситуације човека савременог доба, који се у Кјеркегоровом случају манифестује као искривљавање изворног хришћанства, а у Ничеовом као деструкција дотадашњег система вредности. Овај део садржи седам мањих тематских целина, унутар којих се мр Чизмар бави: Кјеркегоровим егзистенцијалним разумевањем нихилизма, његовим испитивањем нихилизма у различитим сферама егзистенције, разјашњавањем религијског нихилизма, Кјеркегоровим антирационалистичким приступом хришћанству и његовом афирмацијом изворног хришћанства, као и Ничеовим тумачењем нихилизма из угла афирмације живота и тезе о смрти Бога, и Ничеовим схватањем аскетских идеала. Сличност између Кјеркегора и Ничеа докторандкиња проналази не само у томе што код обојице филозофа ирационалистичка антропологија проистиче из проблематике нихилизма, већ и у подједнаком наглашавању значаја индивидуалитета, као и у заједничком ставу да је човеково самоотуђење последица рациоцентризма. С друге стране, она објашњава да се разлика између ових филозофа огледа у томе што је Кјеркегор кључ за превладавање нихилизма пронашао у афирмацији новозаветне хришћанске религиозности, а Ниче у одбацивању платонистичког и хришћанског система вредности, тј. у афирмацији човекове овоземаљске и телесне егзистенције.

У другом делу рада разматра се Кјеркегорово и Ничеово побијање основних поставки рационалистичке епистемологије, како би се показало да је разумски приступ

сознању неадекватан не само за изучавање тоталитета људског бића, већ и за испитивање целине света. Овај део садржи једанаест мањих тематских целина, унутар којих се докторандкиња бави: смислом Кјеркегоровог и Ничеовог епистемолошког ирационализма, Кјеркегоровом епистемологијом вере, вером као субјективном позицијом ирационалистичке епистемологије, схватањем вере кроз категорију страсти, Кјеркегоровом егзистенцијалном негацијом традиционалног појма истине, Ничеовом логицом тела, Ничеовим схватањем перспективизма и његовом критиком научног рационалитета, индиректним методом у Кјеркегоровој и Ничеовој филозофији, сврхом Кјеркегоровог коришћења псеудонима и смислом Кјеркегорове и Ничеове употребе метафора. Мр Чизмар показује предности ирационалистичке епистемологије, кроз Кјеркегорову и Ничеову критику традиционалне објективистичке концепције истине као *adaequation rei et intellectus*, афирмишући Кјеркегорово схватање о истини као субјективности и Ничеово перспективистичко становиште о плурализму истина. Тумачећи Кјеркегора, она објашњава да вера није само начин успостављања односа са Богом, него и метода сазнања властите егзистенције човека као *homo fidelis*. На сличан начин, докторандкиња доказује да се и у случају Ничеовог волунтаристичког учења о логици тела ради о хомеопатском принципу да се исто сазнаје истим, што значи да се ирационални феномени људског постојања, човекова парадоксална и процесуална суштина, могу адекватно захватити само на ирационалистички начин.

Трећи, средишњи, део дисертације логички се надовезује на претходни, због тога што једино ирационалистичка епистемологија омогућује продубљено разумевање ирационалних онтолошко-антрополошких својстава, која представљају темељ човекове егзистенције. У њему се разјашњава преплитање ирационалистичке антропологије и ирационалистичке онтологије, то да се Кјеркегорова и Ничеова афирмација егзистенцијалности, нестабилности и процесуалности људског бића заснива на одбацивању традиционалне есенцијалистичко-супстанцијалистичке онтологије. Овај део садржи четрнаест мањих тематских целина, унутар којих се разматрају: проблем човека у филозофији егзистенције и волунтаризму, концепција индивидуализма у Кјеркегоровој и Ничеовој филозофији, егзистенцијално-онтолошке димензије човека у Кјеркегоровој

филозофији, категорија унутрашњости као онтолошка и антрополошка категорија, смисао категорије унутрашњости у ирационалистичкој антропологији, онтолошка димензија понављања, понављање као истина духовне реалности, Кјеркегорово одређење човека као духа, његова егзистенцијално-религијска концепција слободе и аутентичности, онтолошке претпоставке Ничеове антропологије, консеквенце самопревладовања у Ничеовој концепцији натчовека, његово ирационалистичко тумачење човека на темељу феноменологије стварања, натчовекова егзистенција као израз стваралачких моћи и виши смисао хуманости у Ничеовој идеји натчовека.

У поменутих разматрањима, мр Чизмар показује да су Кјеркегор и Ниче оспорили традиционално схватање суштине као непокретне и непроменљиве супстанце, које је имплицирало идеју о човеку као завршеном ентитету, са стабилном и постојаном природом. Насупрот таквом супстанцијалистичком и рационалистичком схватању, ова двојица филозофа су одредили човека као динамичко биће у настајању, које није унапред дефинисано никаквом општом суштином и непроменљивом природом, што подразумева да у његовом бивствовању ирационално индивидуално хтење има примат над рационалним поштовањем општих принципа и дате реалности, објашњава докторандкиња. Према њеном тумачењу, ова ирационалистичка и отворена антропологија у Кјеркегоровом случају манифестује се у виду парадокса да је појединачно изнад општег, као и у непредвидљивој интеракцији између појединца и Бога, док се у Ничеовој мисли то огледа у виду промовисања воље за моћ као онтолошко-антрополошког принципа слободне игре, у стваралачком обликовању и преобликовању властитог живота. При томе, мр Чизмар као важну поенту наглашава то да иако кретање вере и кретање воље имају парадоксалан и ирационалан карактер, они садрже и иманентну рационалност, зато што омогућују излазак из нихилизма у који је запала људска врста.

Четврти део рада рашчлањен је на шеснаест мањих тематских целина, унутар којих се докторандкиња бави: ирационализмом на подручју етике, смислом етичког у Кјеркегоровој филозофији, релацијом између воље и вере, Кјеркегоровом негацијом

рационалистичке етике, његовом критиком Хегела и Канта, смислом религијске дужности у ирационалистичкој етици, односом између етике љубави и етичког универзализма, релацијом између Кјеркегорове етике милосрђа и Шопенхауерове етике самилости, метафизичким претпоставкама традиционалне аксиологије, физиолошком аксиологијом у Ничеовом етичком учењу, ирационалистичким принципом вредности код Ничеа, егоизмом и анархизмом у Ничеовој етици, проблематизацијом Ничеовог анархизма, императивном формом Ничеовог учења о вечном враћању, Ничеовим моралним перспективизмом и побијањем етичког универзализма, као и супротношћу између Ничеа и Канта. Она показује да управо зато што оба разматрана филозофа схватају човека не као дато већ као задато биће – као биће прелаза и захтева – етички проблем заузима веома важно место у њиховим филозофијама. У том смислу, мр Чизмар сматра да су Кјеркегор и Ниче формулисали нову моралну парадигму, која нема хетерономни него аутономни карактер, али чија аутономност не проистиче из рационалног избора већ из парадоксалног хтења. Докторандкиња објашњава да је у сфери моралне рефлексije овој двојници филозофа заједничко схватање да се моралност може боље утемељити на ирационалистичким основама него на рационалистичком формализму, као и да такво утемељење подразумева једну другачију и конструктивнију рационалност, у смислу превазилажења нихилирајуће просечности, а у правцу афирмације хуманости (Кјеркегор) и виталности (Ниче). С друге стране, она указује да се у овом домену јављају и крупне разлике између Кјеркегоровог и Ничеовог учења, односно, дивергенција између алтруистичке етике хришћанске љубави, код данског аутора, и егоистичке етике воље за моћ, код немачког мислиоца. Преферирајући Кјеркегорово становиште и критикујући Ничеа, мр Чизмар објашњава да императивна форма идеје о вечном враћању подразумева значајно ограничење слепе и егоистичке воље за моћ, што донекле ублажава поменуту супротстављеност етичких позиција.

У закључном делу дисертације, докторандкиња резимира претходна разматрања и додатно разјашњава ирационалистичко одређење човека. Она наглашава да су у односу на рационалистичку традицију Кјеркегор и Ниче дали мноштво нових одредби човека, карактеришући га као: биће које верује, биће које воли, биће унутрашњости, синтезу

коначности и бесконачности, биће које хоће, биће које се игра и плеше, трагичко биће, чулно и стваралачко биће, биће активитета и слично. Као закључна поента спроведеног истраживања потврђено је то да је уважавање ирационалних димензија људског бића најбољи начин да се нихилирајући, стерилни и деструктивни рациоцентризам трансформише у конструктиван рационализам, који постаје конвергентан са филозофским ирационализмом, са ирационалистичком епистемологијом, онтологијом, антропологијом и аксиологијом.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Ова дисертација представља значајну иманентну интерпретацију и компаративну анализу Кјеркегорове и Ничеове филозофије, из угла њиховог разумевања човека. У њој су систематизована најрелевантнија претходна истраживања других теоретичара о антрополошким учењима данског и немачког филозофа, и доследно је спроведен оригиналан приступ који се тиче ауторског разјашњавања конвергенције између филозофско-антрополошког ирационализма и конструктивног рационализма. Рад има неких стилских слабости, као што је редундантност, али у целини гледано кандидаткиња је успешно одговорила на постављену тему, испунивши све захтеве које подразумева израда докторске дисертације.

Спроведеним истраживањем потврђене су претходно формулисане хипотезе. У том смислу, остварени резултати ове докторске дисертације тичу се пружања конзистентне филозофске аргументације у прилог томе да је ирационалистичко одређење човека конструктиван одговор на нихилистичко обезвређивање људског бића, да је филозофско-антрополошки ирационализам конвергентан са конструктивним рационализмом, и да Кјеркегоров фидеистички и Ничеов виталистичко-волунтаристички ирационализам имају значајних сличности у разумевању човека. Стога се научни допринос дисертације састоји у пружању подстицаја за нова истраживања у домену филозофске антропологије, као и у обогаћивању студија Кјеркегора, Ничеа и историје савремене ирационалистичке филозофије.

6. Закључак

На основу свега претходно изложеног, оцењујући да је реч о самосталном и оригиналном научном раду, задовољство нам је да известимо да имамо **ПОЗИТИВНО мишљење о докторској дисертацији мр Валентине Чизмар *Ирационалистичко одређење човека (Кјеркегор наспрам Ничеа)***, чијим усвајањем би се стекли услови за њену јавну усмену одбрану.

Page | 10

Београд, 2. 10. 2015.

Проф. др Миланко Говедарица

Доц. др Ирина Деретић

Еп. др Игњатије Мидић, редовни професор ПБФ